

Національна Академія Наук України
Інститут Регіональних Досліджень

На правах рукопису

Футало Тетяна Володимирівна

Спеціальність: 08.06.01. — Економіка підприємств
і форми господарювання

**Ефективність розвитку торгових підприємств
на базі різноманітних форм власності**

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертація є рукопис. Робота виконана в Львівській комерційній академії.

Науковий керівник

— член-кореспондент НАН України
доктор економічних наук,
професор
Долішній Мар'ян Іванович

Офіційні опоненти:

— доктор економічних наук,
професор Белський Петро Юхимович

— кандидат економічних наук,
доцент Загорський
Володимир Степанович

Провідна установа:

Львівський державний університет
ім.Івана Франка.

Захист відбудеться “___” _____ 1996 р. о ___ год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 04.10.01 по захисту дисертацій на
здобуття наукового ступеня доктора наук в Інституті регіональних
досліджень НАН України за адресою: 290026, м.Львів, вул. Козельницька,4.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту регіональ-
них досліджень НАН України.

Автореферат розісланий “___” _____ 1996р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

В.І.ЖОВТАНЕЦЬКИЙ

1. Загальна характеристика роботи.

1.1. Актуальність теми. Для виходу економіки України з кризового стану необхідно не тільки глибоко вивчати причини, що призвели до скорочення обсягів виробництва і послуг, але й визначити принципово нові підходи до вирішення проблеми підвищення ефективності господарювання.

Зарубіжний досвід господарювання показує, що в країнах з розвиненими ринковими відносинами підприємство, як вид господарської діяльності, відіграє активну роль в задоволенні потреб населення в товарах та послугах, гнучко пристосовується до змін в ринковій ситуації, сприяє швидкому розв'язанню гострих соціальних проблем в сфері зайнятості.

Розвиток торгівлі багато у чому визначає соціальний клімат у суспільстві. Разом з тим період переходу до ринкових відносин поставив її у досить несприятливе економічне становище. Торгівля безпосередньо відчуває на собі всю гостроту кризи: різке падіння обсягу виробництва, нестабільність цінової політики, зниження грошових доходів населення, тощо.

На даному етапі в торгівлі формуються нові форми господарських організацій на базі різноманітних форм власності, в межах яких починає розвиватися комерційне підприємство. Однак, діяльність таких підприємств пов'язана з багатьма проблемами, вирішення яких потребує вдосконалення системи управління макро- та мікро економічними процесами на етапі переходу до ринку.

Структурні зміни в торгівлі країни, які відбуваються внаслідок процесів роздержавлення та приватизації, потребують розробки економічної стратегії в розвитку підприємств на базі різних форм власності. Необхідність розробки стратегії розвитку торгових підприємств обумовлена тим, що не має достатньо практичного досвіду в діяльності торгових підприємств на базі різних форм власності, а теоретичні розробки потребують додаткових досліджень. Актуальність дослідження обумовлена також тим, що змінюється організаційно-правова структура управління

підприємства не державних форм власності, а це в свою чергу впливає на ефективність функціонуючих підприємств торгівлі.

Дослідження таких питань у вітчизняній економіці поки що не набуло належного розвитку. В економічних публікаціях висвітлюються здебільшого результати господарювання окремих торгових організацій та проблеми, з якими стикаються підприємці в практичній діяльності. Питання теорії та методології вивчення явищ та процесів господарсько-фінансової діяльності торгових підприємств щодо реформування власності, приватизації та роздержавлення торгових підприємств, не розроблені з достатньою повнотою.

Необхідність та актуальність вирішення проблем, пов'язаних із підвищенням ефективності функціонування торгових підприємств на основі різних форм власності визначили тему дисертаційної роботи, обумовили зміст, мету і структуру досліджень.

1.2. Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування організаційно-економічних методів підвищення ефективності функціонування і розвитку торгових підприємств різноманітних форм власності на етапі переходу економіки України до ринку.

В процесі дослідження вирішувалися наступні завдання:

обґрунтування категорії “торгові підприємства” (ТП) різноманітних форм власності;

розробка класифікації ТП;

аналіз процесів приватизації та реформування відносин власності в торгівлі;

обґрунтування можливості формування торгових підприємств з недержавними формами власності;

визначення перспективних напрямків розвитку приватних ТП в Україні;

аналіз і оцінка результатів функціонування ТП у Західному регіоні (включаючи сім областей) і в Україні;

розробка методологічного підходу до формування стратегії розвитку торгових підприємств різноманітних форм власності;

розробка пропозицій щодо форм і методів державного регулювання діяльності ТП.

1.3. Предмет, об'єкт і методологія дослідження. Предметом дослідження є техніко-економічні показники діяльності ТП. Об'єктом дослідження прийняті торгові підприємства Західного регіону і України в цілому, включаючи державні, приватні, акціонерні підприємства торгівлі, підприємства споживчої кооперації.

У проведенні досліджень використовувались: статистична звітність, що характеризує результати функціонування ТП в Україні за 1990-1995 рр.; вітчизняні і зарубіжні публікації з питань формування відносин власності в торгівлі, приватизації та роздержавлення ТП; аналітичні розрахунки показників ефективності функціонування торгових організацій; Закони України з питань власності, приватизації, розвитку малого бізнесу, підприємництва, створення господарських товариств тощо.

У роботі використані сучасні теорії ринкової економіки, методи системного аналізу, порівняльного факторного аналізу, економіко-математичного моделювання, а також закони попиту і пропозиції.

1.4. Наукова новизна дисертації полягає в наступному:

— обґрунтована категорійність торгових підприємств, в основу якої покладено форми власності, характер прийняття участі в комерційному обороті об'єкта права власності, способи майнової відокремленості;

— конкретизоване поняття підприємств різних форм власності в торгівлі, принципи формування господарських торгових організацій;

— розроблена класифікація ТП та обґрунтовані умови їх ефективного використання. Основними класифікаційними ознаками ТП прийняті: форми власності, спеціалізація діяльності, характер кінцевих результатів господарювання, ступінь підпорядкованості іншим структурам;

— на основі використання системного підходу розроблена методика аналізу і оцінки ефективності функціонування ТП в умовах перехідної економіки;

— сформульована концепція створення торгової корпорації на базі великих об'єктів державної торгівлі;

— визначені можливі напрямки розвитку торгових підприємств системи споживчої кооперації через реформування відносин власності.

1.5. Теоретична і практична цінність роботи.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в формуванні нових знань з питань розвитку торгових підприємств на основі різних форм власності в умовах переходу до ринкових відносин, включаючи обґрунтування перспективних напрямків розвитку торгових підприємств, класифікацію типів таких структур за формами власності, спеціалізацію діяльності, формою володіння і організації підприємства, ступенем підпорядкованості іншим господарським структурам, характером кінцевих результатів господарювання. На основі розробки теоретичних питань обґрунтовані методи підвищення ефективності функціонування ТП в умовах перехідної економіки.

Практичне значення дисертації полягає в розробці рекомендацій по підвищенню ефективності функціонування ТП різних форм власності. Результати досліджень можуть бути використані на державному і регіональному рівнях. Їх впровадження сприятиме підвищенню процесів управління торговими підприємствами, збільшить їх вплив на економіку регіонів.

1.6. Апробація роботи. Результати досліджень доповідались на науково-практичних конференціях: "Сучасні проблеми розвитку ринку, сертифікації та конкурентноспроможності товарів та послуг" Львівської комерційної академії (в період 1992-1995 рр.), в Інституті регіональних досліджень НАН України на конференціях: "Національна еліта та інтелектуальний потенціал України" (18-20 квітня 1996 року), "Менеджмент та логістика" міжнародна конференція. Розроблені в дисертації положення ви-

користовуються в навчальному процесі Львівської комерційної академії та в діяльності обласного управління торгівлі м.Львова.

1.7. Публікації. Основні положення дисертації знайшли відображення в п'яти опублікованих працях загальним обсягом 3,5 д.а.

1.8. Об'єм і структура дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і переліку використаної літератури на 186 сторінках машинописного тексту, містить 21 таблицю, 4 малюнки і 3 схеми.

2. Основні положення дисертаційної роботи.

2.1. Торгівля — одна з галузей народного господарювання, яка виконує посередницьку діяльність щодо купівлі-продажу товарів та надання пов'язаних з цим послуг. Оскільки така діяльність здійснюється на фазі обміну в формі товарно-грошових відносин, то він охоплює одночасно рух товару (товарне обертання), а також оборот грошових засобів.

Звідси роль торгівлі в економіці та зміст категорій її ефективності розглядається в процесі кругообороту всього суспільного продукту, де стадії виробництва, розподілу, обміну та споживання тісно взаємозв'язані. Ефективність цієї сфери проявляється в межах динамічно збалансованої системи росту ефективності всього суспільного виробництва, а це означає, що категорія ефективності торгівлі охоплює більш вузьку групу відношень ефективності, — а саме відношення, пов'язані з підвищенням результативності торгівлі. Тому під ефективністю торгівлі в загальному вигляді пропонується розуміти досягнення галузю найбільшого ефекту в процесі руху та реалізації товарів в інтересах суспільства та індивідуально кожного громадянина при найменших сукупних затратах.

Методологічні і теоретичні проблеми ефективності функціонування торгівлі привертають постійну увагу багатьох дослідників і практичних працівників. Досягнуті позитивні результати в методах оцінки, планування та управління процесами підвищення ефективності торгівлі. Разом з тим деякі аспекти теорії та практики проблеми, яка досліджується, ще продо-

вжують залишатися дискусійними. Це стосується, перш за все, визначення системи форм їх прояву, системи показників ефективності торгівлі на рівні держави, регіону, торгового підприємства.

В умовах переходу до ринкових відносин, трансформації форм власності торгівлі підприємства набувають специфічні ознаки. Ознака торгового підприємства, якою воно володіє в умовах сучасних суспільних відносин, тобто усупільнення або асоційованість, проявляється на поверхні господарського життя у вигляді економічної відокремленості підприємства, яка відображає міру його самістійності.

В категорію "торгове підприємство" пропонується вкладати наступні ознаки:

- за формою власності (державні, колективні, приватні, змішані);
- за розподілом відносин власності право розпорядження, право володіння, право користування (див. рис.1).

Для підвищення ефективної діяльності торговельних підприємств в умовах існуючої національної та міжнародної конкуренції необхідно, щоб уряд сприяв активізації ринкових сил конкуренції шляхом заохочення росту торгово-виробничих приватних фірм за допомогою спеціальних стимулюючих програм розширення інвестиційних можливостей та надання податкових пільг.

З метою визначення особливостей функціонування торгових підприємств різних форм власності та обґрунтування найбільш перспективних з них, в дисертації уточнено зміст термінології, яка використовується у вітчизняній та зарубіжній літературі. Автор вводить поняття, "торгові підприємства" (ТП), до яких запропоновано включати всі види торгових підприємств приватної, колективної, державної форм власності. В дисертації проаналізована еволюція форм власності у сфері торгівлі України в умовах переходу до ринкової економіки.

2.2. Досвід світової економіки показує, що в Україні для підвищення ефективності діяльності торгових підприємств, необхідно щоб уряд сприяв

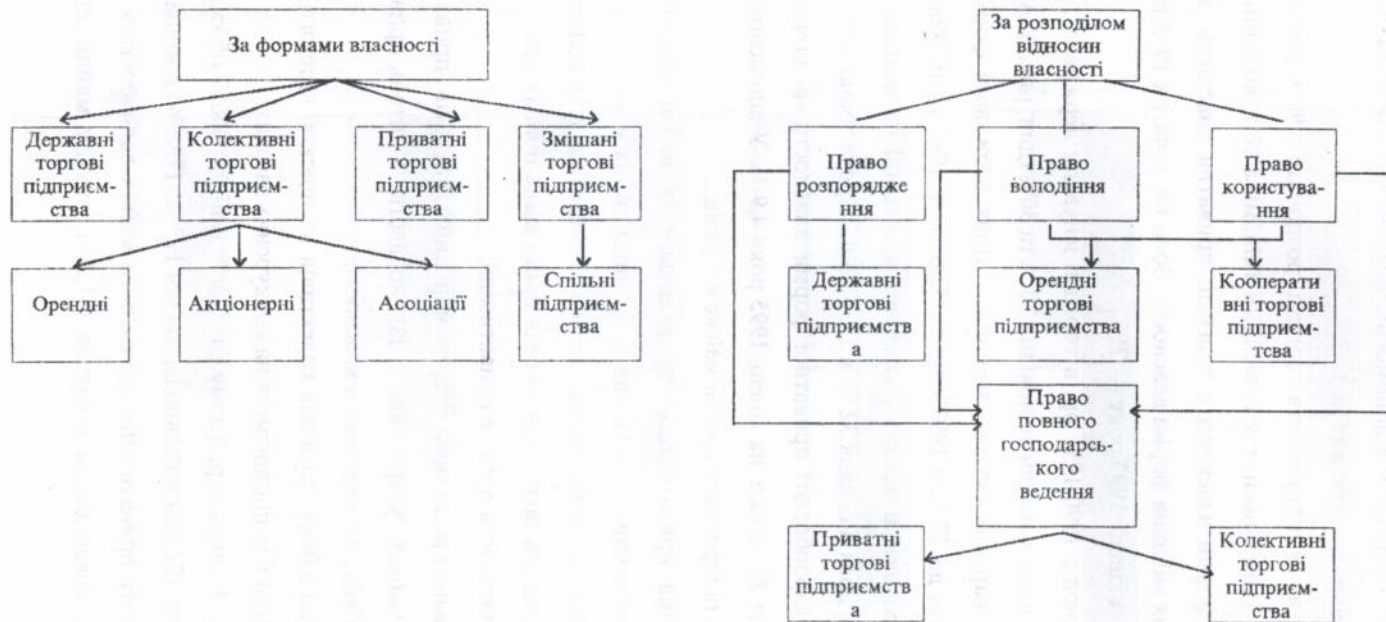

Рис. 1. Класифікаційні ознаки торгових підприємств

активізації ринкових сил конкуренції шляхом заохочення росту торгово-виробничих приватних фірм з допомогою розширення інвестиційних можливостей та надання податкових пільг.

Роздержавлення підприємств торгівлі, розпочате у 90-х роках, супроводжувалося як кількісними, так і якісними змінами в торговельній мережі. З'явилися нові форми власності в торгівлі: приватна власність, змішана. Набула значення змішана форма власності. Вона на початок 1992 року становила 15 %, а на кінець 1993 року — 21 %.

Так, у період з 1990-1991 рр. в торгівлі існували державна та колективна власність вони займали відповідно 70 % та 30% (див. рис.2). Але вже з 1992-1993 роки картина суттєво змінилася. Доля державної форми власності зменшилася до 57 % в 1992 році та 32,6 % в 1995 році. Колективна власність, що включає власність споживчої кооперації не зазнала великих змін, як і раніше доля її склала 32 % в 1995 році. Проте збільшилася доля в роздрібному товарообороті приватної форми власності: на початок 1992 року вона склала 2%, а вже на кінець 1995 року 4,9 %. У відносному виразі доля приватних підприємств зросла майже в 5 разів.

У 1994 році приватизація здійснювалася за вкрай несприятливих політичних, економічних, соціальних та організаційних умов.

До основних факторів, які заважали її проведенню, слід віднести:

- 1) нестабільність законодавчої бази проведення приватизації, що блокує практичну діяльність органів приватизації;
- 2) гальмування місцевими Радами народних депутатів приватизаційних процесів в умовах суперечливого законодавства з питань приватизації майна, що перебуває в комунальній власності;
- 3) протидію з боку трудових колективів на підставі чинного законодавства приватизації їх підприємств на конкурсних засадах.

Станом на 1 липня ц.р. форму власності змінили 40657 об'єкт у тому числі 11071 об'єкт (27,2%) загальнодержавної 129586 (72,8%) комунальної.

В основному приватизація державного майна здійснюється шляхом викупу об'єктів товариством покупців (41,3%), викупу майна зданого в

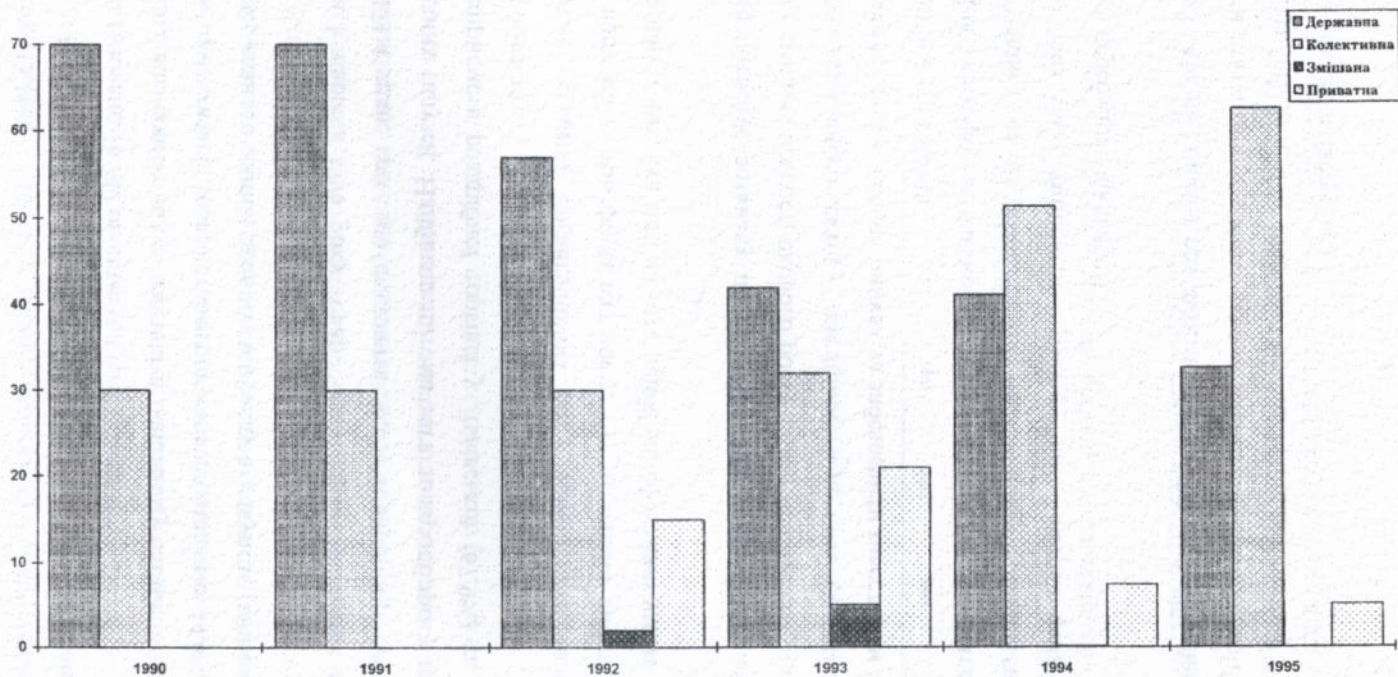

Рис 2. Динаміка частки роздрібного товарообороту по формах власності за 1990-1995 рр.

оренду з викупом (25,3%), а також продажі акцій відкритих акціонерних товариств (15,1%).

Найбільш активно продовжувався процес роздержавлення в торгівлі, де приватизовано 18 742 об'єкти.

Слід відзначити, що в торгівлі в основному застосовувалися викуп об'єктів приватизації товариством покупців (відповідно 44,6%, 57,8%), та викуп державного майна, зданого в оренду з викупом (відповідно 31,0%, 18,2%).

За I півріччя 1996 року товарооборот приватизованих підприємств склав 171,4 трлн. крб., що становить 36,6% товарообороту підприємств відповідних галузей. Найбільш питома вага товарообороту приватизованих підприємств роздрібною торгівлі у Львівській (67,9%) та Волинській (67,1%) областях.

Отже, розвиток організаційних форм підприємств повинен йти в різних напрямках змін форм власності. Тут необхідно вибрати найбільш раціональну з них, яка забезпечить найбільш ефективні умови господарювання.

Це потребує розвитку підприємницьких навиків керуючих, в тому числі до питання довгострокового росту фірми. Звільнення від фінансових обмежень державного сектору має привести до необхідності здійснювати конкуренцію на фінансових ринках та забезпечити інвесторам прибуток на вкладений ними капітал.

Для зміни форми власності, підприємство повинно мати привабливий потенціал для інвестора. Інакше підприємству прийдеться готуватися до ринкових умов змінюючи структуру його джерел фінансування чи корінної перебудови діяльності.

2.3. Аналіз і оцінка результатів роботи ТП здійснювалась на основі обробки статистичних даних, які характеризують фінансово-господарську діяльність ТП за період 1990-1995 рр. по Західному регіону і в цілому на Україні показали наступне:

а) за період, який досліджується, спостерігались високі темпи зростання кількості приватних та колективних торгових підприємств на загальному фоні спаду роздрібного товарообороту на державних підприємствах, зменшенню чисельності працюючих на них;

б) нерівномірність темпів зростання роздрібного товарообороту підприємств та організацій системи споживчої кооперації країни. Зокрема, за період 1991-1995 рр. відбулося зменшення роздрібного товарообороту на 14% в загальній структурі роздрібного товарообороту країни (мал.3).

в) за останні два роки періоду, який досліджується, має місце загальна тенденція зниження ефективності роботи господарських організацій системи споживчої кооперації по всіх галузях її діяльності.

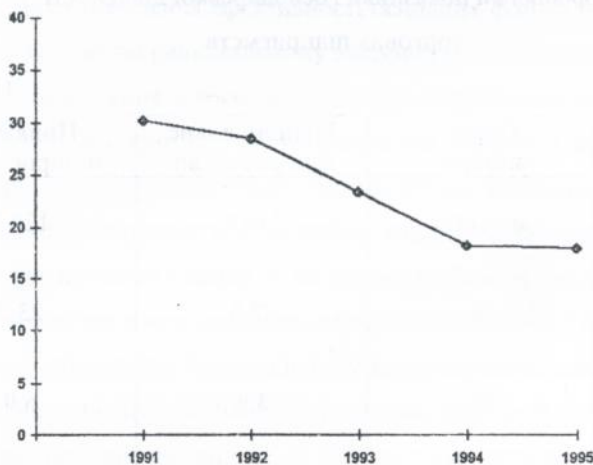

Рис.3. Динаміка питомої ваги роздрібного товарообороту підприємств та організацій системи споживчої кооперації країни в загальній структурі роздрібного товарообороту за період 1990-1995 рр.

У торгівлі рівень рентабельності в 1995 році склав 3,58%, що на 2,77% менше, ніж в 1993 році.

Більш стабільно функціонувала заготівельна галузь. Так, в 1993 році спостерігався спад у всіх галузях діяльності, крім заготівельної, де є навіть

деякий приріст рівня рентабельності: з 8,26% в 1992 році до 9,21% в 1995 році.

Проведений аналіз відображає реальну ефективність функціонування господарських організацій системи споживчої кооперації країни.

Кооперативна торгівля за показником рентабельності відстає від основних торгових систем головним чином із-за специфіки діяльності, яка пов'язана з обслуговуванням сільського населення.

г) прослідковується чітка тенденція збільшення кількості торгових підприємств, заснованих на приватній власності. Динаміка кількості ТП та основні показники їх роботи по Львівській області представлена в таблиці.

Таблиця.

Порівняльні показники господарської діяльності
торгових підприємств

(1995 р.)

Назва показників	Один. виміру	Муніципальне підприємство	Приватне підприємство
Роздрібний товарооборот	млн.крб	119,8	129,5
Середня торгова націнка	%	22,6	23,2
Ефективність товарообороту	%	3,9	6,0
Рентабельність витрат оборотання	%	32,3	56,0
Рентабельність товарообороту	%	12,2	10,6

2.4. Дослідження ефективності функціонування зроблено на основі розрахунку показників, що характеризують продуктивність праці, фондів, рентабельність витрат оборотання, рентабельність товарообороту, ефективність використання трудових ресурсів, оборотних коштів. Зіставлення показників ефективності товарообороту різних форм власності

ТП Львівської області і України в цілому дозволило обґрунтувати основні напрямки підвищення ефективності функціонування торгових підприємств, а саме: вдосконалення законодавства України з питань захисту інтересів підприємців в умовах економічної невизначеності, найбільш важливим є інтенсивний шлях підвищення ефективності використання торгових приміщень та обладнання за рахунок правильного вибору їх розміру, типу, профілю та раціонального розміщення, впровадження механізмів та експлуатацію їх не на повну проектну потужність. Покращення використання основних фондів дозволить збільшити товарообіг без додаткових капітальних вкладень. При цьому забезпечується економія не тільки капітальних витрат, але й поточних.

Для підвищення ефективності основних фондів автором пропонуються ряд заходів по раціональному використанні факторів часу.

Дослідження показали, що великі втрати часу в торгових приміщеннях викликані довгостроковим ремонтом, закриття магазинів при інвентаризації. Ці збитки становлять більше 8% до загального роздрібного товарообороту підприємств. При виборі годин торгівлі необхідно враховувати динаміку продажу товарів як на протязі робочого дня так і у вихідні дні.

Ефективне використання матеріально-технічної бази торгівлі зменшує витрати обертання. Раціональному використанню основних фондів сприяє відлагоджена система товаропостачання, широкий асортимент товарів, регулярне поповнення запасів. У зв'язку з цим доцільно створення торгових об'єднань з централізованими складами в якості комерційних центрів, у функції яких би входило управління системою товаропостачання.

Одним із показників, що характеризують матеріально-технічну базу торгівлі, являється стан її автономності, тобто чи торгова споруда побудована, чи прибудована до житлового або іншого будинку. Слід відмітити, що в торгових підприємствах, які розміщені окремо є більша можливість раціонально обслуговувати населення. В державній торгівлі області збудовані торгові підприємства складають 36,3%.

Слід відмітити, що в значній частині обстежених торгових підприємств не має елементарних умов для працюючих.

Так, тільки 28,0% торгових підприємств забезпечені центральним водопостачанням, каналізація є лише у 66,8% торгових підприємств Львівської області.

Важливим аспектом у розвитку торгової мережі виступає ефективна діяльність окремих типів магазинів з їх прогресивними методами обслуговування покупців.

З цією ціллю рекомендується продаж технічно складних товарів побутового і господарського призначення, тканин, одягу і взуття сконцентрувати в спеціалізованих магазинах, універмагах і торгових центрах. Необхідно також запровадити прогресивні форми торгівлі, методи доставки і продажу товарів з приміненням тари-обладнання.

Пристаюючи до впровадження тари-обладнання торгової організації повинні знати, який економічний ефект воно може дати.

Дані використання тари-обладнання показують, що річний економічний ефект для роздрібної торгівлі на 1 т перевезеного товару в тари-обладнанні складає 1,17 крб., на таро-обладнання 18 крб. (по цінах до 2 квітня 1991 року).

При цьому необхідно враховувати, що цей ефект може бути досягнутий при умові, що обертання тари-обладнання повинно бути не менше 60 разів в рік.

Примінення тари-обладнання сприяє також зменшенню товарних запасів, що впливає на ефективність роботи торгового підприємства у зв'язку з зменшенням кредитів на запаси товарів і збитків від їх зберігання.

Крім того, використання тари-обладнання дає можливість збільшити на 20-30% площу торгового залу магазину за рахунок зменшення допоміжних приміщень, що веде до економії капітальних вкладень на розширення роздрібної торгової мережі.

При впровадженні тари-обладнання необхідно врахувати, що найбільш придатні умови для застосування тари-обладнання є в магазинах

з торговою площею від 250 кв. м. і більше, а також у першу чергу в універмагах.

Розглядаючи ефект діяльності торгівлі в соціально-економічному розвитку, необхідно відзначити, що соціальний критерій є пріоритетним, а економічний - обов'язковою умовою досягнення високих соціальних результатів.

2.5. За допомогою показника товарообороту на 1 м² торгової площі за 1 годину можна встановити оптимальний режим роботи магазину (годину відкриття, перерви, закриття).

За останні два роки в сфері торгівлі України з'явилися господарські організації на основі різних форм власності. Але в їхній діяльності збереглися традиційні методи планування та управління, що не вплинули на кінцеві результати роботи цих підприємств.

2.6. Автором запропоновано створення торгових корпорацій на базі великих об'єктів державної роздрібно-гуртової торгівлі. Проведена характеристика корпорацій в зарубіжній економіці, на базі якої аналізується розвиток аналогічних структур у державній торгівлі України. В дисертації обґрунтована організаційна модель управління корпорацією. До основних функцій якої входить:

- прогнозування;
- розробка науково-стратегічних концепцій розвитку корпорації;
- оцінка можливостей соціально-економічних наслідків розвитку окремих організацій з позицій загальної діяльності корпорації, планування централізованих капітальних вкладень від рівня корпоративного прибутку;
- маркетингові дослідження у зв'язку з високими витратами на їх проведення, рекламу і т.д.;
- самостійне проведення маркетингових досліджень підприємствами, використовуючи марку корпорації, при цьому розраховуючи на можливість центральної служби маркетингу по домовленості.

2.7. В дисертації обгрунтовані форми і методи державного регулювання діяльності приватних торгових підприємств. Автор звертає увагу на те, що державна політика сприяння і підтримки приватного сектора повинна будуватися на принципах довготривалості і стабільності юридичного захисту інтересів підприємців, економічної зацікавленості їх у підвищенні ефективності господарювання.

3. Висновки та пропозиції.

Проведенне дослідження дає можливість зробити наступні висновки та пропозиції.

3.1. На сучасному етапі економічної реформи посилюється і активізується значення торгових підприємств різноманітних форм власності, що потребує вивчення досвіду їх роботи, узагальнення результатів і обгрунтування найбільш ефективних напрямів розвитку.

З огляду на зарубіжний та вітчизняний досвід, розвиток торгових підприємств спроможний вплинути на зміцнення ринкових відносин, сприяти процесам стабілізації економіки країни на засадах створення нових робочих місць, конкурентного середовища державним торговим структурам. Розвиток торгових підприємств з недержавними формами власності в Україні слід розглядати як реальний шлях виходу економіки країни з економічної кризи.

Власність як соціально-економічна база розвитку та функціонування торгівлі в умовах трансформації економіки потребує корінної перебудови, що приводить до формування багатуокладної сфери торгівлі. Рівноправними формами власності в торгівлі стають: державні приватні, колективні, змішані.

3.2. Становлення багатуокладної сфери торгівлі в Україні проходить повільними темпами та з протиріччями через відсутність науково-теоретичних підходів при реформуванні власності, помилок цілей таких реформувань та визначення обмеженості кола відносин власності. Виходя-

чи з економічної сутності власності торгівлі під час її реформування необхідно виходити з наступних теоретичних положень:

- форми власності є не юридичною, а економічною категорією;
- критерієм вибору форми власності є суспільна функція власності;
- триада (розпорядження, володіння, користування) не відображає весь діапазон відносин власності, тому її необхідно доповнити відношенням привласнення. Основною метою перетворення власності в торгівлі є ефективність її реалізації, а не досягнення незворотності процесів приватизації.

3.3. Основними напрямками перетворення державної форми власності повинні стати корпоратизація, тобто перетворення підприємств у відкриті акціонерні товариства та приватизації їх на основі національного менеджменту. Кооперативну власність доцільно реформувати за схемою: роздержавлення — розсуспільнення — персоніфікація та закріплення власності за пайовиками.

Найбільш оптимальними співвідношеннями в соціальній структурі торгівлі для західного регіону України після завершення процесів приватизації можна прийняти підприємства, які засновані на державній формі власності — 12-15 %, колективній (на пайових засадах) — 20-22 %, приватній (індивідуальній) — 15-16 %.

3.4. Формування багатуокладної сфери торгівлі не супроводжується ростом її соціальної ефективності. Навпаки, соціальна ефективність торгівлі різко знизилась внаслідок:

- зміни типізації та спеціалізації роздрібних підприємств;
- деформування при розміщенні роздрібних підприємств та концентрації торгівлі і містак;
- паралізації гуртової торгівлі і її інфраструктури;
- дисбалансу попиту;
- низької якості торгового обслуговування.

Для підвищення соціальної ролі торгівлі необхідно:

- встановити державне регулювання та керування торгівлею;
- створити досконалу Концепцію розвитку внутрішньої торгівлі та регіональні програми перспективного розвитку торгівлі;
- удосконалити правову базу розвитку торгівлі шляхом прийняття Закону України "Про торгівлю", Комерційного кодексу, інших нормативних актів.

3.5. Кількісні та якісні зміни фінансово-економічного стану підприємств торгівлі заснованих на різноманітних формах власності, які на основі аналізу по розробленій нами методиці, дуже контрастні та залежать від таких факторів:

- організаційно-правового статусу торгового підприємства;
- форм господарювання;
- профілю, розмірів та мотивів діяльності підприємства;
- територіального розміщення торгового підприємства.

Підприємства, які засновані на недержавній формі торгівлі в економічному плані більш стабільні, ніж державні підприємства.

3.6. Економічна ефективність функціонування підприємств торгівлі в цілому низька. Рівень рентабельності складає в середньому 1-5 % (по відношенню до товарообороту). В розрізі окремих форм власності він виглядає таким чином: державна — 3,2 %; колективна — 3,4 %; кооперативна — 4,3 %; приватна — 4,7 %.

Сама форма власності мало впливає на ефективність функціонування торгових підприємств. Ефективність залежить головним чином від форм господарювання. Серед підприємств колективної власності рівень рентабельності за нашими підрахунками складає: акціонерні — 3,7 %; пайові — 4,3 %; орендні — 4,7 %.

Подальше підвищення ефективності діяльності торгових підприємств пов'язане з розширенням та стимулюванням сучасних форм господарювання, а саме:

- акціонерної
- кооперативної.

3.7. Основні резерви підвищення економічної ефективності торгівлі в після приватизаційний період наступні:

1. Збільшення об'єму роздрібного товарообороту впливає на всі показники ефективності, обумовлює зниження рівня витрат обертання та підвищення рентабельності, збільшення фондівіддачі, продуктивності праці, прискорення обертання обігових коштів. Завданням торгових підприємств є перш за все удосконалення формування товарного асортименту, який функціонує в каналах обертання, у відповідності з купівельною спроможністю населення, раціоналізації товароруку, продажу товару.

2. Удосконалення організаційних форм сприяє підвищенню надійності функціонування всіх господарських систем і на цій основі досягнення найкращих результатів при мінімальних витратах.

3. Інтенсифікація торгівлі припускає широке введення в торговий процес досягнень науково-технічного прогресу, а саме:

а) комплексна механізація та автоматизація торгово-технологічних процесів. Рівень механізації підвищується в результаті збільшення кількості засобів механізації та автоматизації торго-виробничих процесів на всьому шляху руху продукту (товару) від виробництва до споживання зберігання, продажу товару та обслуговування покупців). Для цього велике має спеціалізований транспорт та тара;

б) введення в торгово-оперативні процеси прогресивні торговельні технології, які засновані на системі машин, широкому використанні електричної енергії, тари-обладнання, конвейерів, контейнерів, спеціалізованого транспорту;

в) введення прогресивних форм та методів товароруку, а також транспортування, збереження, продажу товарів та обслуговування покупців.

Комплексну механізацію та автоматизацію торгово-технологічних процесів в торгівлі можна здійснити в чотирьох напрямках:

- створення більш прогресивних машин, торгового обладнання та модернізація їх на основі діючих торгових підприємств;

- насичення діючих підприємств торгівлі засобами механізації та формування системи машин для комплексної механізації з використанням існуючих типів машин та торгового обладнання;

- будівництво нових магазинів з індустріальною технологією, заснованою на принципіально новій системі машин та торгового обладнання, враховуючи перспективи та вимоги технічного прогресу;

- широке впровадження в торгово-технологічні процеси комп'ютерів та створення комп'ютеризованої системи управління.

Впровадження прогресивної індустріальної технології в торгівлі, базується на використанні системи машин, які потрібні для вирішення основних проблем реформування економіки України:

- використання тари-обладнання (контейнеризація) та спеціалізованого транспорту на всьому шляху руху (транспортування), збереження та продажу товарів;

- повний перехід торгівлі на прогресивні методи продажу товарів та обслуговування покупців, а саме сообслуговування;

- вибір та використання прогресивних технологічно спланованих торгових приміщень, схем товароруку, господарських зв'язків;

- вибір та використання прогресивних методів формування товарного асортименту торгової мережі, враховуючи купівельну спроможність покупців;

- використання раціональних графіків роботи торгових підприємств та графіків змін торгового персоналу, враховуючи потік покупців.

Найбільш важливим є інтенсивний шлях підвищення ефективності використання основних фондів. Він включає повне використання торгових приміщень та обладнання за рахунок правильного вибору їх розміру, типу, профілю, та раціонального розміщення, впровадження механізмів та експлуатацію їх на повну проектну потужність.

Основні положення дисертації опубліковані в таких наукових працях:

1. Футало Т.В. Економічне підвищення ефективності розвитку торгових підприємств з різноманітними формами власності. Львів, 1996.— С. 3-27.— (Препр. Укоопспілка Львівська комерційна академія).
2. Футало Т.В. Розвиток приватної форми власності в торгівлі. Матеріали конференції професорсько-викладацького складу і аспірантів академії у 1995 році. Львівська комерційна академія Укоопспілка. С. 232-237.
3. Футало Т.В. Порівняльну вартість магазинів можна розрахувати за допомогою економічних методів. “Галицькі контракти”, № 12, листопад 1991 року. С. 6.
4. Футало Т.В. Проблеми розвитку акціонерної форми господарювання в торгівлі. Матеріали науково-практичної конференції 26-27 березня 1996 р. “Сучасні проблеми розвитку ринку, сертифікації та конкурентно спроможності товарів та послуг”. Львівська комерційна академія Укоопспілки. С. 11-12.
5. Футало Т.В. Вчені радять починати. “Високий замок” 11 листопада 1991р.— С.3.

АННОТАЦИЯ

Футало Т.В. — Эффективность развития торговых предприятий на основе различных форм собственности.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности: 08.06.01 — Экономика предприятий и формы хозяйствования. Институт региональных исследований НАН Украины. Львов, 1996 г.

Защищается рукопись диссертации, которая содержит теоретические и методические исследования и прикладные разработки в области развития торговых предприятий различных форм собственности, организационно-экономические методы повышения эффективности их функционирования в условиях переходной экономики.

ANNOTATION

Futalo T.V. The effective development of the base of differenses forms property.

The thesis is submitted for the Degree of Candidate of Economic Sciences on Speciality 08.06.01 — enterprizes economy and forms of economy. The institute of the Redional investigations of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, 1996.

The manuscript of the thesis which contains theoretical, methological and applied workings out in the field of the development effective forms propety on the trade, the organized and economic methords of raising the effectiveness of their functioning in the transitional economic conditions is being defended.

Ключові слова:

форми власності, торгові підприємства, економічна ефективність, форми господарювання, організаційно-правові структури, корпорації.

Т.В. Футало

АВ 36.302

ВКП "ВМС"
Віддруковано на різнографі. Тираж 100 прим.
Наша адреса: м. Львів, вул. Липова Алея, 9, тел.: 42-10-41